

ELS CRÍTICS

literatura
JOSEP GRAS

Els contes aplegats a 'Auschwitz, ciutat tranquil·la' mostren la voluntat de l'autor de convertir en ficció literària, més enllà del seu enorme valor testimonial, la terrible experiència viscuda. Primo Levi va perseverar en el relat del que ha estat qualificat com "l'indicible", malgrat la persistència del "volor que cada nit li corroïa les entranyes"

Els límits de la ficció

Auschwitz, ciutat tranquil·la

PRIMO LEVI

Traducció de Teresa Muñoz i Xavier Riu
Pròleg de Xavier Antich
Presentació a cura de Fabio Levi
i Domenico Scarpa
Edicions 62
Barcelona, 2022
168 pàgines

Primo Levi (1919-1987) és conegut, sobretot, com a autor de *Si questo è un uomo* (1947), el primer títol de la trilogia que l'escriptor torinès va dedicar a explicar les seves vivències a Auschwitz, després d'haver-ne pogut sortir "viu" (les escorrialles, per ser més precisos, d'un abans ésser humà) *in extremis* el gener de 1945. Aquest colpidor testimoniatge de qui ha sobreviscut a l'infern del Lager més tristament cèlebre per la seva gran eficàcia industrial i organitzativa (camp de concentració, de treballs forçats i d'extermini, tot en un), es va complementar el 1963 amb *La tregua* i, finalment, amb *I sommersi e i salvati* el 1986, un any abans que Levi decidís posar fi al seu turment suïcidant-se a casa seva, a Torí, l'11 d'abril de 1987. Pocs dies abans, encara deia: "Hi ha Auschwitz i hi ha Déu, però jo no trobo solució a aquest dilema".

Si això és un home, *La treva* i *Els enfonsats i els salvats* van ser reeditats en un mateix volum el 2005 per Edicions 62, amb un interessant pròleg de Philip Roth, després d'haver aparegut per separat anteriorment. Aquesta editorial és també la responsable de l'actual recull de contes, de procedències temporals i bibliogràfiques diverses, i que ens

acosten a un vessant més desconegut de l'autor que també exercí de químic —o potser hauríem de dir del químic que esdevingué escriptor empès per unes dramàtiques circumstàncies—, com és el de la seva narrativa breu.

Auschwitz, ciutat tranquil·la presenta vuit narracions publicades originalment entre 1959 i 1986, algunes d'elles traduïdes i incloses en els aplecs *El sistema periòdic* (1998) i *Contes* (2007), però entre les quals es compten peces inèdites com la que dona títol al llibre o "Una 'novel·la negra' del Lager", aparegudes el 1984 i 1986 respectivament. En l'edició que ara tenim a les mans, introduïda encertadament per Xavier Antich i curada pels estudiosos Fabio Levi i Domenico Scarpa, els textos s'obren i es tanquen amb dos poemes de Levi, que expressen la ira continguda de l'autor i són, alhora, una exhortació a la societat, a les generacions futures i als dirigents polítics perquè no deixin que tragèdies com aquesta caiguin en l'oblit o en la indiferència, i els exigeix que en preservin la memòria: "Pobres de vosaltres si no us poseu d'acord / Us estrenyerem amb la nostra abraçada / Som invencibles perquè som els vençuts / Invulnerables

perquè estem extingits” (“Cant dels morts en va”, 1985).

Tota l’obra de Primo Levi gira al voltant de la relació entre el testimoni i el supervivent. L’escriptor va encarnar els dos rols sense defugir-ne mai l’alt cost que implicaven, motivat per una necessitat urgent d’explicar als altres, a un món exterior desinformat en part però també covard, incapaç de mirar i d’escoltar o, simplement, massa tenallat per la culpa. Així i tot, va esforçar-se a “normalitzar” la seva vida després de la terrible experiència patida i va maldar per convertir en ficció literària (narrativa i poesia) una biografia esquinçada per la penúria d’aquells anys.

Aquesta voluntat de dotar d’una perspectiva diferent el record del trauma i la seva plasmació en paraules es percep clarament en cadascuna de les peces reunides en la present antologia. En algunes, com a “La Bella Dorment al congelador” o “Versamina”, amb relats que s’inscriuen en el gènere de la ciència-ficció i que també han estat anomenats “ficcions biològiques o tecnològiques”. Altres, com el també fins ara inèdit en català “Força major” (publicat a *La Stampa* el 1986), sorprenen pel caràcter al·legòric que recorre les seves escasses quatre pàgines.

Però l’empremta del dolor extrem, de l’extenuació tant física com anímica que va haver de suportar Levi, és massa profunda i acaba emergint i obrint-se pas en les històries breus que componen aquest llibre. A “Auschwitz, ciutat tranquil·la” —títol volgutament paradoxal i fins i tot irònic—, com també a “Vanadi” (1975), Levi assenyala aquells individus que, coneixedors de les vileses que s’estaven cometent rere les sinistres filferades, van optar pel silenci. La complicitat d’aquests en la pervivència dels crims massius i de la crueltat més despietada és equiparable, segons l’escriptor, a la dels que es movien a l’anomenada zona grisa, on no feien de botxins però tampoc no van ajudar les víctimes, com el personatge Rumkowski, a “El rei dels Jueus” (1977).

Levi sempre va manifestar, tant a les nombroses entrevistes que va concedir com al llarg de la seva obra, que ell havia sobreviscut per una qüestió de sort i que altres companys de barracot i fins i tot del laboratori on va poder treballar de químic, no van tenir la mateixa

fortuna. Els contes “Capaneu” (1959) i “Una ‘novel·la negra’ del Lager” són un homenatge a aquests “enfonsats”.

La veu de Primo Levi els restitueix la dignitat que els fou arrabassada. Co-

mençant per la seva que, malgrat “el voltor que cada vespre em corroeix” (vers del poema “Sidereus Nuncius”; a *Ad ora incerta*, 1984), el va dur a perseverar en el més difícil dels reptes.

RICARD RIPOLL
Fènix

Poesia 3i4
Premi Octubre Vicent Andrés Estellés de Poesia 2021

FÈNIX
de RICARD RIPOLL
Premi Octubre Vicent Andrés Estellés
de Poesia 2021

NOVETATS 3i4
Edicions Tres i Quatre / València

Pots seguir-nos a **Facebook** i **Twitter**
Visita la nostra botiga virtual en www.tresiquatre.cat